

»Brati pomeni početi podvige.« (Tone Pavček) (Spletni) bralni klubi: prispevek na 5. literarnem torku, 24. oktober 2017

»*Reading means performing feats.*« (Tone Pavček)
(Online) reading clubs: contribution at the 5th Literary Tuesday,
October 24th 2017

Tilka Jamnik

Oddano: 10. 11. 2017 – Sprejeto: 2. 2. 2018

1.04 Strokovni članek
1.04 Professional article
UDK 028

Izvleček

Prispevek opozarja na bistvene značilnosti različnih oblik promocije literature in motiviranja za branje, predvsem mladine v državah z višje razvito bralno kulturo, in jih primerja s slovenskimi. Navaja jih kot dejstva, ki jih moramo poznati in upoštevati tudi pri snovanju bralnih klubov.

Ključne besede: *branje, motivacija, promocija branja, bralni klubi*

Abstract

The article discusses the essential characteristics of various forms of literature promotion and motivation for reading, addressed especially to young people, in countries with a high reading culture level and compare them with Slovenia. It lists them as facts that we need to know and consider when designing reading clubs.

Keywords: *reading, motivation, reading promotion, reading clubs*

Tone Pavček: Branje

»Brati pomeni početi podvige.
Brati je možno marsikaj.
Recimo: grozdje in fige in knjige
in med brati še kaj.

Brati je na sploh enostavno.
Črke hrustaš kot zalogaj.
Teže pa je, a tudi bolj slavno,
brati pravilno in hitro nazaj.

A nazaj se daleč ne pride.
Pravo branje le dalje in dalje gre
čez črke in pike, čez vrte in hribe
v Koromandijo ali še dlje.«
(Pavček, 2012)

1 Uvod

Je lahko pesem *Branje* Toneta Pavčka, katere prvo vrstico smo uporabili za naslov prispevka, promocija branja ali motivacija za branje? Promocijo navadno razumemo kot »javno predstavitev«, motivacija pa je v Wikipediji definirana kot »psihološki proces, ki spodbuja in usmerja naše vedenje ter se nanaša na z njim povezana čustva, misli, prepričanja, stališča, pojmovanja in druge psihične vsebine« (Motivacija, 2017). Glede na to, da je Pavčkova pesem z naslovom *Branje* že večkrat objavljena, jo lahko razumemo tudi kot promocijo branja; lahko pa spodbudi posameznika ali celo več ljudi k branju in tedaj gre za motivacijo. V praksi se oboje pogosto prepleta. Zagotovo promocija branja igra vlogo zunanje motivacije pri posameznikih. Oboje se prepleta tudi v tem prispevku, ko razmišljamo, kako pritegniti ljudi k branju in k sodelovanju v bralnih klubih.

Knjiga Nancy Newman (2017) *Vzgajanje strastnih bralcev* ima podnaslov *5 preprostih korakov do uspeha v šoli in življenju*, toda že na prvi pogled in glede na obseg knjige (ima 191 strani) je jasno, da je teh »5 korakov« kompleksno in dolgoročno delo. Potem ko opozori na zmote o tehnoloških napravah (tudi za branje sporočil na sodobnih nosilcih je nujno branje z razumevanjem!), o učiteljih in šoli (niso edini zadolženi za razvoj bralne pismenosti otrok) in o času (vsi imamo enako količino časa, pomembne so prioritete, branje zahteva čas), Newmanova (2017, str. 15) opozarja starše, da imajo »izjemno moč pri vzgajanju svojih otrok v bralce:

- 1) Pogovarjajte se, pogovarjajte se, pogovarjajte se s svojim novorojenčkom, malčkom in šolarjem.
- 2) Spodbujajte prosto igro in goreče ohranjajte prosti čas.
- 3) Svojemu otroku berite in razlagajte, kako, kdaj in kaj mu berete.
- 4) Mlademu bralcu bodite v oporo in spodbudo, še zlasti pa spodbujajte bralca, ki ima težave.
- 5) Izkoristite možnosti tehnologije, ne pa tudi izkoriščajte, ter uravnotežite otrokove prostočasne dejavnosti.«

Newmanova ne navaja torej nič takega, česar pri nas še ne bi vedeli, saj imamo že kar nekaj izvorno slovenskih in prevedenih priročnikov o tem. Poudarja pa tudi, da skoraj vse oblike odpora proti branju odraslih izvirajo iz tega, da se niso naučili tekočega branja z razumevanjem. Odraslim s težavami pri branju je glasno brala, da bi videli, da je branje prijetno, da nudi užitek! V njih je poskusila spodbuditi tudi željo, da se pisno izrazijo. Opozarja, da naj s svojimi otroki delimo veselje do branja. Promovirajmo in motivirajmo s strokovnim znanjem in osebnim prepričanjem ter žarom!

Poudarek, da jezikovne spretnosti prinašajo veselje in moč, najdemo tudi na primer v vseh knjigah iz zbirke *Knjige o knjigah*, ki jih izdaja založba UMco; najnovejša je *Moč branja* (Furedi, 2017), in v mnogih literarnih delih, naj navedem le dve, prvo je nekje z začetkov moje knjižničarske poti, tj. Milorad Pavić, *Hazarski besednjak: roman leksikon v 100 000 besedah*, ki smo ga v prevodu Janka Modra dobili v slovenščini leta 1985 pri Pomurski založbi (Pavić, 1985), in mladinski roman, ki sem ga prebrala pred kratkim, Barryija Jonsberga, *Moje življenje kot abeceda* (Jonsberg, 2017), v katerem glavna junakinja najraje bere prav slovar in Dickensonova dela. Ta dela omenjam, ker so lahko v pomoč pri motivaciji za branje.

2 Razvoj bralne pismenosti

Tekoče branje z razumevanjem bi morali doseči vsi prebivalci v času obveznega osnovnošolskega izobraževanja. Leta 2011 je bila ustanovljena EU High Level Group of Experts on Literacy, ker si je Evropska unija zastavila cilj, da bi bili vsi prebivalci Evrope pismeni (zasebno, družinsko, družbeno), za kar naj si prizadevajo vsi, torej politiki, izobraževalne ustanove idr. Končno poročilo v celoti in tudi povzetek v slovenščini sta dostopna na spletu (EU High Level Group of Experts on Literacy, 2012).

Od devetdesetih let preteklega stoletja dalje je bralna pismenost deležna večje pozornosti tako strokovne kot laične javnosti, tj. odkar Slovenija sodeluje v mednarodnih raziskavah, ki preučujejo razvitost te kompetence med osnovnošolskimi učenci, dijaki in tudi odraslimi. Sonja Pečjak (2014) ugotavlja, da se vse bolj zavedamo, kako je bralna pismenost ena ključnih zmožnosti tako učencev kot odraslih, saj jim omogoča učinkovito delovanje v različnih okoljih. Opozarja, da se predvsem politiki premalo zavedajo, da bralna pismenost ni samo izobraževalna, ampak tudi ekonomska kategorija. Ali pa se zavedajo podzavestno, vendar si tega želijo, saj je z dobro bralno pismenimi državljani težje politično manipulirati.

Ministrstvo za izobraževanje, znanost in šport Republike Slovenije pripravlja novo Nacionalno strategijo za razvoj bralne pismenosti (predlog 5. 4. 2017), ki bo najbrž sprejeta že do konca leta 2017 (Nacionalna ..., 2017). To je nacionalni strateški dokument, ki določa prioritete in cilje vzgojno-izobraževalne politike na področju pismenosti. Pod točko 5.8 je pod naslovom *Raznovrstnost branja* zapisano:

»Bralno gradivo tako za učenje kot za branje v prostem času mora biti raznovrstno glede na obliko (tiskano, elektronsko in interaktivno), vsebino in jezik. Pri tem se upošteva pravica do izbire, razumevanja in vrednotenja besedila. Otroci, mladostniki ter odrasli se učijo uporabljati različne bralne strategije za branje besedil z različnih predmetnih področij, v različnih okoliščinah in za različne namene.

Pri vseh starostnih skupinah je treba razvijati bralno kulturo in jih spodbujati k prostočasnemu branju, pri tem strokovni delavci v vzgoji in izobraževanju in starši tesno sodelujejo s kulturnimi ustanovami in knjižnicami.« (Nacionalna ..., 2017, str. 8)

Dokumentu o Nacionalni strategiji za razvoj bralne pismenosti bodo sledili Akcijski načrti in če bi razvoju pismenosti namenili dovolj sredstev, bi morali (vsaj postopoma) obvezno osnovnošolsko izobraževanje preoblikovati v bolj ustvarjalno raziskovalno učenje, kjer učenci samostojno iščejo znanja v informacijskih gradivih in je vsak učitelj strokovnega predmeta hkrati tudi učitelj branja. (Že pred 20 leti, ko sem v švicarskem kantonu Graubünden obiskovala knjižnice, nameščene v šolskih poslopih, ki so v dopoldanskem času delovale kot šolske knjižnice, toda brez knjižničarja, je vsak učitelj pomagal učencem pri iskanju gradiva in informacij. V popoldanskem času pa je ista knjižnica delovala kot splošna knjižnica, v kateri je strokovno usposobljen knjižničar gradivo urejal in ga izposojal vsem uporabnikom iz kraja; učenci so isto knjižnico obiskovali s svojimi starši in drugimi družinskimi člani!)

3 Dejavniki in dejstva na področju bralne pismenosti v Sloveniji¹

- 1) Dobro razvita mreža knjižnic: vsaka šola ima svojo knjižnico (kar ni običajno niti v mnogih tudi bogatejših državah); splošne knjižnice s podružnicami in postajališči bibliobusov pokrivajo skoraj vso Slovenijo (prebivalci nekaterih krajev so vendarle še vedno predaleč do knjižnice). V splošne knjižnice je včlanjenih približno 25 % prebivalcev, od tega je 60 % mladih do 15. leta starosti. Delež prebivalcev, ki so včlanjeni v splošne knjižnice, je v primerjavi z razvitiimi državami precej nizek, toda vemo, da je v Sloveniji v knjižnico pogosto včlanjen samo en družinski član, ki si potem gradivo izposoja tudi za druge v družini. In vsi osnovnošolci obiskujejo knjižnice na svojih šolah.
- 2) Številne založbe izdajajo knjige, te izhajajo tudi v samozaložbah; na leto izide okrog 1000 novih naslovov mladinskih knjig in okrog 3000 knjig za odrasle.
- 3) Bralna značka je bralno gibanje s skoraj 60-letno tradicijo,² kar je edinstveno na svetu. Za bralno značko bere malo več kot 70 % osnovnošolcev na skoraj vseh osnovnih šolah v slovenskem prostoru; več kot dve desetletji poteka po vrtcih in v nekaterih splošnih knjižnicah tudi predšolska bralna značka (ki je v bistvu spodbujanje družinskega branja), v Sloveniji poteka tudi vrsta bralnih značk za odrasle, čeprav jih ne vodi Društvo Bralna značka Slovenije – ZPMS (tako člani poimenujejo svoje bralne programe in projekte zaradi spomina na svoja šolska leta, ko so brali za bralno značko).
- 4) V Sloveniji so številni muzeji – rojstne hiše književnikov – povezani v Slovensko pisateljsko pot; vsako leto pritegne Popotovanje od Litije do Čateža veliko pohodnikov, tudi Literarne poti Ljubljane, Pot vajevecev itd. (ob tem se samo sprašujemo, če pohodniki in obiskovalci teh poti in muzejev tudi preberejo kaj književnih del, povezanih s temi spomeniki).
- 5) V Sloveniji poleg Ministrstva za izobraževanje, znanost in šport in Ministrstva za kulturo delujejo na področju knjige in branja tudi Javna agencija za knjigo, Društvo Bralna značka Slovenije – ZPMS, Bralno društvo Slovenije, Društvo Slovenskih pisateljev, Slovenska sekcija IBBY itd.
- 6) Razvijamo številne bralne programe, projekte in akcije, prireditve itd.

Toda za Slovenijo so značilni tudi njena majhnost in posledično majhen knjižni trg, razmeroma visoke cene knjig (toda obenem še vedno pogost odpor do mehke vezave knjig), knjiga je – tudi kot predmet – pri starejših generacijah vrednota (Slovenci smo v času Jugoslavije ohranjali svojo narodno identiteto z jezikom), toda obenem branje v javnosti ne velja za vrednoto in literatura vse manj velja za vrednoto v pridobitniško-potrošniški družbi. Morda vendarle ne

¹ Povzemam le svoje izkušnje in vedenje.

² Bralno značko sta v šolskem letu 1960/1961 na OŠ Prevalje začela prof. Stanko Kotnik in pisatelj Leopold Suhodolčan, tedaj ravnatelj šole.

poudarjamo dovolj pomena bralne kulture, branja literature! Toda obenem je treba vedeti, da je literatura – kot vse umetniške dejavnosti – v vseh obdobjih dostopna in v užitek le manjšemu deležu prebivalstva. Ob vsem naštetem se v zadnjih desetletjih pojavljajo še različne zadrege z e-branjem. Morda najbolj odločilno pa je, da je v Sloveniji še vedno slabše razvit komunikacijski krog knjige, vse od avtorja besedila prek številnih deležnikov do bralca.

4 Promocija branja v tujini in v Sloveniji

Že v prispevku *Promocija literature v državah z višje razvito bralno kulturo* (Jamnik in Miš Svoltjšak, 2010) opozarjamo, da »v državah, kjer je komunikacijski krog knjige dobro razvit, je na prvi pogled videti, kot da **literature ne promovirajo samo kot nekaj visokega**, kar je namenjeno le 'izbrancem', pač pa kot nekaj, kar si lahko privoščijo vsakdo. Knjiga torej ni le kulturna vrednota, ampak je tudi potrošni predmet, ki nudi določeno ugodje, znanje oziroma kar pač bralec potrebuje. Bralcem torej ni nerodno, če radi berejo žanrsko literaturo, avtor se sme pohvaliti, da je z enim literarnim delom zaslužil celo bogastvo, in nič spornega ni, če ima neko žanrsko delo visoko naklado.« (Jamnik in Miš Svoltjšak, 2010, str. 52) Prav v teh državah³ nastajajo tudi vrhunska literarna dela, tam delujejo mednarodno uveljavljeni literarni teoretiki in kritiki, podeljujejo se prestižne nacionalne in mednarodne literarne nagrade itd. To so v resnici države in narodi z najvišjo bralno pismenostjo, toda v javnosti se zabrisujejo meje med zahtevnejšo in žanrsko literaturo, med mladinsko literaturo in literaturo za odrasle, med literaturo v tiskani, digitalni in interaktivni obliki. V zadnjem času pa se tudi v teh državah zapirajo knjigarne in knjižnice, če ostajajo zgolj prostori tiskanih virov informacij.

Pri vsem tem se sprašujemo, ali literatura kot potrošni predmet še lahko ozavešča, spodbuja k razmišljanju, kliče k temeljnim človeškim stvarem? Ali takšno branje še pomeni »početi podvige«? Obenem pa, ali je kakovostna literatura nujno težko berljiva, in tudi, ali je kakovostno literaturo nujno najti v tiskanem mediju?

³ Za države z višje razvito bralno kulturo veljajo predvsem nordijske in zahodnoevropske države, nato Kanada in ZDA, Japonska, Avstralija in Nova Zelandija. V zadnjih letih se zelo razvija bralna kultura v Singapurju in Koreji, v nekaterih baltskih in slovanskih deželah.

5 Kaj vse je pomembno, ko spodbujamo k branju in vabimo v bralne klube

Dostopnost bralnega gradiva je ključna, najprej v knjižnicah in knjigarnah, toda tja ne zahajajo ljudje, ki ne berejo. Nadalje v vzgojno-izobraževalnih ustanovah, toda ne samo tam, ker se sicer zdi, da so knjige obvezne le za otroke in mladino, dokler se izobražujejo. Bralno gradivo naj bo dostopno za nakup in branje »na vsakem koraku«, da ga srečujejo tudi nebralci: v trgovskih centrih, kioskih, v preddverjih gledaliških in kinodvoran, v zdravstvenih domovih, na vlakih, v knjigobežnicah itd. Simpatične so klopce v parkih in sedeži v mestnih avtobusih, rezervirani za branje. Toda še vedno so temeljne in odločilne družinske knjižnice, tako za porajajočo se bralno pismenost otrok kot za vseživljenjsko branje vseh družinskih članov.

V državah z višjo bralno kulturo (Jamnik in Miš Svolljšak, 2010)⁴ imajo v knjigarnah in splošnih knjižnicah **posebne oddelke za mlade od 15 do 18 (ali 20) let** in posebej postavljeno predvsem t. i. »crossover«, večnaslovniško literaturo.⁵ Več kot pri nas imajo stripov, pogosto na posebnem »otoku«, vsidranem med mladinski oddelek in oddelek za odrasle, več imajo gradiva za slepe in slabovidne, več zvočnih knjig, gradiva za lahko branje, izdelkov mladih in odraslih, ki obiskujejo tečaje kreativnega pisanja itd. Seveda je večja tudi izbira različnega neknjižnega gradiva. Da sklenemo: več kot pri nas je raznovrstnega bralnega gradiva, za vse starosti bralcev, za njihove različne okuse in interese, za bralce različnih bralnih zmožnosti. Opozarjajo na novosti, na najbolj prodajane oziroma brane knjige, veliko je »razstav« bralnega gradiva glede na praznike in letni čas, kot spremljevalno gradivo k različnim dogodkom itd., kar deluje privlačno in živahno. Tudi pri nas imajo številne knjižnice in knjigarne bogato raznovrstno ponudbo in osebje se zelo trudi, da ga na različne načine predstavlja.

Knjižnice in posebne ustanove za pospeševanje branja si vsekakor prizadevajo otroke in mlade spodbujati k branju kakovostnega bralnega gradiva. Pripravljajo **sezname s priporočeno kakovostno literaturo** za (prostočasno) branje, podobno kot pri nas Mestna knjižnica Ljubljana, Pionirska, center za mladinsko književnost in knjižničarstvo, ki izdaja Priročnike za kakovostno branje, in Društvo Bralna značka Slovenije – ZPMS, ki na domači strani objavlja različne priporočilne sezname knjig.

⁴ Vtise potrjujejo tudi primeri dobre prakse, predstavljeni na mednarodnih kongresih IBBY (Mednarodne zveze za mladinsko književnost) in evropskih konferencah o pismenosti, ki jih organizira Evropski komite Mednarodne zveze za pismenost ob pomoči lokalne bralne zveze ter s podporo Mednarodne zveze za pismenost.

⁵ Termin »crossover literatura« (angl.) označuje književnost, ki nagovarja različne starostne skupine bralcev, torej različne naslovnike.

Toda zdi se, da v tujini manj določajo, katerim kategorijam bralcev so namenjene posamezne knjige (čeprav jih založniki precej natančno opremljajo s starostnimi oznakami), sezname so pogosto pripravljene po temah in žanrih. Nadalje se zdi, da so na splošno bolj »odprti« tako glede kakovosti kot zahtevnosti in zvrstnosti besedil, pogosto so tudi povezani z različnimi priložnostnimi dejavnostmi.

Literarne nagrade v javnosti in pri posameznikih zelo spodbujajo zanimanje za nagrajene knjige (in potem zelo pogosto tudi za knjige istega avtorja, o podobni temi idr.). To velja tako za nacionalne in mednarodne nagrade, tako za nagrade za mladinske knjige kot za knjige za odrasle, zato jih velja dobro izkoristiti v promocijske in motivacijske namene. V drugih državah nagrade knjigam podeljujejo tudi glede na temo (npr. ekologija, različnost, medkulturni dialog idr.), nagrade za prevedene knjige, nadalje za informativne knjige, izdelke literarnega ustvarjanja mladih, udeležencev kreativnega pisanja idr.

Srečanje z avtorji je najpogostejša, najbolj primarna in naravna, ena najučinkovitejših oblik promocije, tako med mladimi kot med odraslimi bralci. Ne le s pisatelji, čeprav z njimi res najpogosteje, ampak tudi z ilustratorji, prevajalci, celo uredniki. Ta srečanja so zelo različno pripravljena, včasih tudi »interdisciplinarna«, npr. s sodelovanjem glasbenikov, in pogosto so profesionalno vodena. Mladi bralci jih radi pripravijo in tudi vodijo sami. Srečanja se dogajajo na knjižnih sejmih, po knjigarnah, šolah, knjižnicah in drugod. Avtorji potujejo po več mesecev med bralci, predstavljajo najnovejšo knjigo, zelo priljubljeno je podpisovanje knjig ... avtorji so »zvezde«, vse to spremljajo tudi mediji.

Glasno branje literature je prevladujoči, osrednji, najbolj cenjen del srečanja z avtorjem in literaturo; avtorji berejo odlomke iz svojih del, poslušalci spoštljivo poslušajo in se med odmori sproščeno družijo. Pogosto se na teh prireditvah izvajajo tudi druge umetniške dejavnosti. V nekaterih državah, kot je ZDA, na določene dneve in praznike (npr. pred božičem) literarna dela javno berejo znane osebnosti (glasbeniki, športniki, politiki) in se tudi pogovarjajo z mladimi bralci. Pri nas se pojavlja nekaj podobnih poskusov, vendar so mnenja deljena; žal nimamo te tradicije.

Veliko je natečajev, projektov in akcij, zelo pogosto **na določeno temo, v krajšem časovnem obdobju, včasih tudi tekmovalno naravnanih**. Veliko bralnih projektov poteka med poletnimi počitnicami, ker imajo mladi pač več časa za priložnostno branje kot med šolskim letom. Veliko je festivalov (različna dogajanja v nekaj dneh so bolj opazna kot le nekajurna prireditev na določen dan!), knjižnih sejmov, številnih literarnih in bralnih praznikov skozi vse leto. Podobno torej kot v Sloveniji, vendar se zdi, da se pri tem bolje kot pri nas z različnimi dejavnostmi povezujejo ustanove za pospeševanje branja, šole, knjižnice, knjigarne, založbe

idr.; načrtujejo, si delijo delo in organizacijo in dogodke usklajeno izvedejo. Zelo pomembno in učinkovito pa je, da države organizirajo dneve in tedne literature, celó leto branja!

V promocijo literature se vključujejo tudi mediji; njihova podpora je pomembna, da je javnost obveščena in posredno vključena. Od slovenskih medijev bi pričakovali več pozornosti, več pozitivne naravnosti pri poročanju o knjižnih novostih, bralnih dogodkih in prizadevanjih za dvig bralne kulture. Mediji naj bi utrjevali javno mnenje, da je branje vrednota.

Pomembno je vključevanje sodobne tehnologije. O možnostih tehnologije in značilnostih digitalnih besedil je veliko promocije in tudi raziskav, ki opozarjajo na prednosti in pasti elektronskega branja in različnih interaktivnih možnosti komuniciranja. Tehnologija nudi imenitna orodja, ki jih velja pametno izkoristiti za promocijo branja in spodbujanje bralne pismenosti. Z njimi je zagotovo mogoče marsikaj doseči, le uporabiti jih je treba na pravi način in za prave vsebine. Uporabniki so namreč »v nevarnosti« le tedaj, če se jim slepo prepuščajo vse do zasvojenosti. Na internetu je ogromno informacij o knjigah in branju, vsak dejavnik na tem področju ima svojo spletno stran in na njih zelo pogosto priporočila za branje. Bralci pišejo bloge in si izmenjavajo priporočila o knjigah v družbenih omrežjih. Vse več je tudi dobrih spletišč, kjer se bralci lahko zanesljivo poučijo o kakovostnem branju in literarnih prireditvah. Najbrž je najbolje, da si vsak izbere enega ali dva zanesljiva vira, sicer deskanje med vsemi zahteva preveč časa in ga za branje literature potem ne ostane več kaj dosti. Priporočamo spletne strani Bukla.si, Dobreknjige.si in Priporočilnico na domači strani Društva Bralna značka Slovenije – ZPMS.

6 Bralni klubi

Na internetu je tudi več **knjižnih portalov bralcev**, nekakšnih bralnih klubov. Predvsem mladi se navdušujejo nad njimi, toda praksa je pokazala, da so ti portali in bralne klepetalnice učinkoviti in se ne razvedeniijo v navaden klepet predvsem takrat, ko na njih sodelujeta tudi odrasel mentor, dober poznavalec mladinske literature, ki mlade usmerja in spodbuja, ter programer, ki oblikuje tehnični del klepetalnice tako, da je mladim privlačna. Toda mladi pogosto tudi sami urejajo te strani, na katerih si izmenjujejo mnenja o prebranem in si priporočajo zanimive knjige. Pogovor o prebranih književnih delih na spletu z vsemi možnostmi komunikacije in interakcije bralce povezuje, jih umešča v širšo skupnost, demokratizira, globalizira ... Naj omenimo tudi oddaje o knjigah in branju na radiu in TV; nekatere med njimi so zelo kakovostne in tudi priljubljene zaradi

svojih voditeljev. Včasih so te oddaje interaktivne, povezane s knjižnimi portali na internetu, lahko se nanašajo na kakšno literarno prireditev idr. Ob vsem tem pa se moramo zavedati, da samo brskanje po informacijah o knjigah in prebiranje še tako imenitnih blogov še zdaleč ni branje literature; nič ne more nadomestiti bralčevega pristnega stika z literarnim besedilom.

Še vedno pogosti in priljubljeni so tudi **bralni klubi »v živo«**, tako mladih in odraslih bralcev, predvsem na šolah in v splošnih knjižnicah. Toda zdi se, da bolj ko rastejo spletišča bralcev na spletu, bolj ti klubi upadajo. Da poveš svoje mnenje na spletu, namreč zahteva manj časa kot udeležba na prireditvi v živo in najbrž tudi manj poguma (marsikdo težje pove svoje mnenje osebno, na glas, čeprav v zaključeni družbi); internet omogoča, da se pogovarjamo z bralci z vseh koncev sveta idr., vsekakor ima veliko prednosti, toda srečanje v živo ima pač to prednost, da smo si ljudje tudi fizično blizu in omogoča glasno branje, poslušanje, pogovarjanje idr. Vedeti pa moramo, da nekateri bralci (in teh ni tako malo!) uživajo v branju in ne želijo deliti svojih misli o prebranem z drugimi, ne v živo ne kako drugače. Berejo veliko in poglobljeno, ne potrebujejo oziroma ne želijo pa različnih literarnih prireditev.

V Sloveniji je vrsta bralnih klubov in srečevanj, ki se dogajajo tudi kot posledica nekdanjih bralnih študijskih krožkov Andragoškega centra Slovenije »Beremo z Manco Košir« in Knjižnih čajank, ki jih je pripravljala Mladinska knjiga Trgovina in smo jih izvajali v knjigarnah Mladinske knjige v sodelovanju s splošnimi knjižnicami v letih 2000–2010. Različne »knjižne čajanke« oziroma prireditve, ki so jih nasledile, se dogajajo marsikje po Sloveniji, mdr. še vedno tudi knjižne čajanke neumorne Mance Košir. Naj na tem mestu opozorimo še na projekt medgeneracijskega branja; tega strokovno vodi Društvo Bralna značka Slovenije – ZPMS, ki prispeva tudi knjige (iz zbirke Zlata bralka/zlati bralec), poleg tega pa tudi Javna agencija za knjigo (iz projekta Rastem s knjigo). Projekt poteka že četrto leto in združuje okrog 30 skupin, v katerih se o istih prebranih knjigah pogovarjajo mladi in odrasli. Medgeneracijsko branje ima v zadnjih letih še posebno dodatno vrednost (naraščanje deleža prebivalcev, starejših od 65 let; branje in pogovor o prebranem lahko prispeva k medsebojnemu spoznavanju in razumevanju; mlajše in starejše generacije so različno bralno pismene, lahko se spodbujajo med seboj; medsebojno se bogatijo z različnimi interesi idr.).

7 »Vročé teme«, ki jih lahko uporabimo kot spodbudo za branje

Privlačna je lahko vsaka tema, ki zanima bralce tako zelo, da bi tudi brali in se pogovarjali o njej. Mlade zanimajo predvsem »klasične« teme odraščanja, kot so

medgeneracijske razlike, oblikovanje identitete, medsebojni odnosi, ljubezen in spolnost, odvisnosti in zlorabe, prijateljstvo itd.; odrasle najbolj zanimajo zgodovina in politika, zdravje in zdrava prehrana itd.

V zadnjem času je nekaj tem, ki zanimajo tako mlade kot odrasle bralce:

- begunci, migranti ... večkulturnost, večjezičnost ... prevodi literarnih besedil;⁶
- staranje, bolezni in težave, povezane s staranjem idr., sprejemanje in razumevanje starejših;⁷
- pismenost otrok in odraslih s posebnimi potrebami oziroma ranljivih skupin (tudi t. i. lahko branje);⁸
- branje otrok v predšolskem in zgodnjem šolskem obdobju (družinska pismenost);⁹
- leto 2018 bo evropsko leto kulturne dediščine, kar nudi veliko bralnih spodbud.

8 Zaključek

Iz vsega povedanega je videti, in zagotovo smo še kaj pozabili, da obstajajo številne možnosti, da uresničujemo staro vodilo »pravo knjigo pravemu bralcu ob pravem času«! Še vedno velja, pa vendar dodajmo tudi »... na pravi način«!

(P)OSTANIMO srčni strokovno podkovani promotorji branja, ne zgublajmo poguma, poudarjajmo branje literature za užitek, ne zgolj dobro razvite bralne pismenosti in branja informativnega gradiva.

In bodimo zgled, tudi sami BERIMO!

⁶ »Bralnospodbujevalna« akcija ob letošnjem 2. aprilu – mednarodnem dnevu knjig za otroke, je bila namenjena temi Begunci in večkulturno razumevanje: <http://www.ibby.si/index.php/component/content/article/36-slo-novice/282-bralnospodbujevalna-akcija-2017>. Tudi 1. evropska IBBY konferenca je bila namenjena tej temi: <http://www.ibby.si/index.php/component/content/article/36-slo-novice/286-1-evropska-ibby-konferenca-in-Bologna-po-Bologni-2017>.

⁷ Dr. Tina Bilban pod okriljem Slovenske nacionalne komisije za UNESCO že drugo leto leto razvija medgeneracijski projekt »Skozi knjige k pogovoru o starosti« (2016) oziroma »S knjigami in filmi do znanosti in etike: boljše poznavanje staranja za vse generacije« (2017).

⁸ Priporočilni sezname knjig, primerni za različne ranljive skupine bralcev, so dostopni na domači strani Društva Bralna značka Slovenije – ZPMS: <http://www.bralnaznacka.si/si>.

⁹ Naj omenimo samo projekt V objemu besed, ki ga vodi Pedagoška fakulteta Univerze v Mariboru skupaj s Filozofsko fakulteto Univerze v Mariboru in Društvom Bralna značka Slovenije – ZPMS, v njem pa sodeluje štirinajst partnerskih vrtcev, filmi do znanosti, <http://www.bralnaznacka.si/sl/projekt-v-objemu-besed/predstavitev-projekta/>.

Zahvala

Polonci Kavčič in Luani Malec iz Uredništva portala Dobreknjige.si se zahvaljujem za prilžnost, da sem s predstavitvijo svojih izkušenj in z bralno delavnico sodelovala na 5. literarnem torku. Bilo mi je v veselje, toda oblikovanje tega pripevka mi je predstavljalo malo trši oreh.

Navedeni viri

EU High Level Group of Experts on Literacy. (2012). *ECEC for children from disadvantaged backgrounds: findings from a European literature review and two case studies: final report*. Bruselj: European Commission, Directorate-General for Education and Culture. Pridobljeno 31. 1. 2018 s spletne strani: http://ec.europa.eu/dgs/education_culture/repository/education/policy/school/doc/ecec-report_en.pdf

Furedi, F. (2017). *Moč branja: od Sokrata do Twitterja*. Ljubljana: Umco.

Jamnik, T. in Miš Svoltjšak, I. (2010). Promocija literature v državah z višje razvito bralno kulturo. *Otrok in knjiga*, 37(78–79), 51–57.

Jonsberg, B. (2017). *Moje življenje kot abeceda*. Dob pri Domžalah: Miš.

Motivacija. (2017). V *Wikipedija: prosta enciklopedija*. Pridobljeno 31. 1. 2018 s spletne strani: <https://sl.wikipedia.org/wiki/Motivacija>

Nacionalna strategija za razvoj bralne pismenosti: (predlog, 5. 4. 2017). (2017). Ljubljana: Ministrstvo za izobraževanje, znanost in šport. Pridobljeno 23. 10. 2017 s spletne strani: http://www.zdruzenjeobcin.si/fileadmin/datoteke/2017/PREDLOGL_ZAKONOV_IN_DRUGIH_AKTOV/MIZS_Bralna_Pismenost_javna_razprava_april_2017.pdf

Newman, N. (2017). *Vzgajanje strastnih bralcev: 5 preprostih korakov do uspeha v šoli in življenju*. Maribor: Hiša knjig, Založba KMŠ.

Pavček, T. (2012, 28. marec). Branje. *Ventilator besed*, 4. Pridobljeno 23. 10. 2017 s spletne strani: http://www.ventilatorbesed.com/?opcija=komp_clanki&oce=129&id=3546

Pavič, M. (1985). *Hazarski besednjak: roman leksikon v 100 000 besedah*. Murska Sobota: Pomurska založba.

Pečjak, S. (2014). »Bralna pismenost ni perpetuum mobile.« (Intervju Jure Preglau). *Bukla*, 10(100), 18.

mag. Tilka Jamnik

Verje 12 a, 1215 Medvode

e-pošta: tilka.jamnik@gmail.com